

*Карпушин С. Ю.,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ПОВТОРНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу теоретичних і практичних питань проведення повторних слідчих (розшукових) дій; формулюванню на цій основі висновків щодо поняття й сутності повторних слідчих (розшукових) дій, обставин, які обумовлюють або виключають можливість їх проведення. Повторну слідчу (розшукову) дію визначено як однойменну до первинної слідчу (розшукову) дію, що проводиться, як правило, в одному й тому ж складі учасників в одному кримінальному провадженні вдруге та більше разів із метою перевірки наявних та одержання нових фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження та стосуються як предмета доказування загалом, так і предмета первинної слідчої (розшукової) дії зокрема. Встановлено, що Кримінальний процесуальний кодекс України передбачає можливість повторного проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії, а необхідність її повторного проведення в більшості випадків визначається конкретними слідчими ситуаціями й тактичними міркуваннями, виходячи із загальної та безпосередньої цілей доказування.

Ключові слова: досудове розслідування, класифікація слідчих (розшукових) дій, первинні слідчі (розшукові) дії, повторні слідчі (розшукові) дії, слідча ситуація.

Постановка проблеми. Важливим способом збирання та перевірки доказів у кримінальному провадженні є слідчі (розшукові) дії. Від того, наскільки точно будуть дотримані вимоги кримінального процесуального закону та криміналістичні рекомендації під час їх проведення, залежить можливість усебічного, повного й неупередженого встановлення обставин, які мають значення для кримінального провадження та, відповідно, виконання його завдань. Саме тому законодавець приділяє значну увагу регламентації цього процесуального інституту.

Незважаючи на доволі детальну нормативну регламентацію як загальних вимог до проведення слідчих (розшукових) дій, так і проведення їх окремих видів, аналіз правозастосовної практики засвідчує наявність немалої кількості процесуальних, організаційних і тактичних помилок, які допускаються посадовими особами під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Помилки, порушення закону, допущені під час проведення слідчих (розшукових) дій, тягнуть за собою визнання одержаних таким чином доказів недопустимими, такими, що не мають юридичної сили.

Частина помилок, що допускаються під час проведення слідчих (розшукових) дій, у їх змістовому значенні пов'язані з певними прогалинами (зокрема, у визначенні предмета показань під час допиту), неповнотою проведення (зокрема, огляду чи обшуку), що у свою чергу об'єктивно викликає необхідність їх повторного проведення.

Допущення таких помилок обумовлюється й особистісними факторами, зокрема недостатнім досвідом і низьким рівнем професійної майстерності слідчих, прокурорів, певною інертністю та заформалізованістю їхнього мислення тощо.

Актуальність дослідження питань проведення повторних слідчих (розшукових) дій як одного із засобів локалізації й усунення таких помилок обумовлюється також і тим, що ці питання є практично недослідженими у вітчизняній науці кримінального процесуального права, незважаючи на їх очевидну теоретичну та практичну цінність. Крім того, чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) не тільки не містить хоча б мінімально необхідних приписів проведення повторних слідчих (розшукових) дій, а й взагалі не формулює ні їх поняття чи ознаки, ні перелік слідчих (розшукових) дій, що можуть бути проведені повторно (традиційно повторюючи в цьому питанні попередній КПК України 1960 р).

Разом із тим чітке визначення поняття й системи повторних слідчих (розшукових) дій, підстав, умов і процесуальної форми їх проведення мають важливе значення як для теорії, так і для практики кримінального провадження, оскільки в цій сфері однаково недопустимим є як довільне розширення кола таких дій, так і його невиправдане звуження.

Стан дослідження. Різні аспекти проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі їх повторне проведення, досліджувались у роботах С.А. Альперта, М.Є. Дирдіна, А.Я. Дубинського, В.І. Галагана, Ю.М. Грошевого, М.М. Михеєнка, В.Т. Маляренка, В.М. Тертишника, В.М. Хотинця, Є.Д. Лук'яничкова, Л.Д. Удалової, Ю.М. Черноус та багато інших. На основі норм чинного КПК України розглянуто різні аспекти проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема, у роботах М.В. Багрія, О.І. Котюка, С.С. Ключуряка, В.В. Луцика, Т.М. Балицького та інших. Водночас ці автори, як правило, не ставили перед собою завдання здійснення системного дослідження саме повторних слідчих (розшукових) дій, а в наукових дослідженнях, проведених на основі норм чинного КПК України, розгляд цих питань фактично відсутній.

Зважаючи на те, що чинний КПК України привніс зміни до усталеної моделі системи слідчих (розшукових) дій, їх фактичних і правових підстав, а також порядку проведення, а також беручи до уваги практичну необхідність і доцільність проведення повторних слідчих (розшукових) дій, виникає необхідність у дослідженні їх процесуальних основ.

Метою статті є аналіз теоретичних і практичних питань проведення повторних слідчих (розшукових) дій; формулювання на цій основі висновків щодо поняття та сутності повторних слідчих (розшукових) дій, обставин, які обумовлюють або виключають можливість їх проведення.

Виклад основного матеріалу. Як вказує М.Є. Дирдін, розслідування кримінального провадження значною мірою залежить від чіткої організації слідчої роботи. Від уміння слідчого правильно спланувати свою роботу, організувати та налагодити взаємодію залежатиме ефективність слідчої діяльності. При цьому в слідчій практиці існують ситуації, коли через об'єктивні й суб'єктивні чинники робота слідчого може повторюватися. Наприклад, повернення кримінальної справи на додаткове розслідування, проведення повторних слідчих дій з одним учасником, а також однієї й тієї

ж слідчої дії з різними учасниками, допущення помилок під час виконання слідчих дій, які потрібно виправити завдяки проведенню повторної та додаткової слідчої дії, тощо [1, с. 96].

Як відомо, важливим аспектом, що характеризує слідчі (розшукові) дії як систему, виступає можливість їх класифікації. Класифікація (від лат. *classis* – клас, розряд; *facio* – роблю, розкладаю) – це система супідрядних понять (класів, об'єктів) певної галузі знань чи діяльності людини [2, с. 257].

Не вдаючись до детального аналізу самої системи слідчих (розшукових) дій, як і дослідження всіх запропонованих наукою кримінального процесу класифікацій (що не визначається метою цієї статті), зазначимо, що серед критеріїв класифікацій слідчих (розшукових) дій, зокрема, виділяють повторність проведення та, відповідно, класифікують слідчі (розшукові) дії на первинні та повторні [3, с. 190; 4, с. 225; 5, с. 224; 6, с. 15].

При цьому повторними визнаються ті слідчі (розшукові) дії, які проводяться ще раз після первинної в повному обсязі.

Послідовність проведення (як первинних, так і повторних) слідчих (розшукових) дій нормами КПК України, як правило, не встановлюється, а визначається слідчим, прокурором самостійно й залежить від конкретної слідчої ситуації. Разом із цим для проведення окремих слідчих (розшукових) дій кримінальний процесуальний закон передбачає низку додаткових умов. Так, огляд місця події після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення слідчим, прокурором із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, проводиться як невідкладна слідча (розшукова) дія та є допустимим до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. ч. 1, 3 ст. 214 КПК України); пред'явлення для впізнання проводиться тільки після попереднього допиту особи, яка впізнає (ч. 1 ст. 228, ч. 1 ст. 229 КПК України); обшук на підставі ухвали слідчого судді може бути проведений тільки в межах дії строку цієї ухвали, яка не може перевищувати одного місяця з дня постановлення ухвали (ч. 2 ст. 235 КПК України) тощо.

Як уже зазначалось, у КПК України фактично відсутні положення, які б допускали чи перешкождали проведенню повторних слідчих (розшукових) дій. Разом із цим окремі норми КПК України прямо чи непрямо формулюють певні положення стосовно можливості, необхідності чи недопустимості проведення повторних слідчих (розшукових) дій. Наприклад, за змістом закону є недопустимим проведення повторного пред'явлення для впізнання одного й того ж об'єкта одній і тій же особі (ст. 228 КПК України). Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз (ч. 1 ст. 235 КПК України), що засвідчує неможливість проведення повторного обшуку з тих же підстав.

Стосовно деяких слідчих (розшукових) дій закон передбачає можливість їх повторного проведення. Так, суд під час судового розгляду має право допитати свідка, потерпілого, який допитувався під час досудового розслідування в судовому засіданні, зокрема у випадках, якщо такий допит проведений за відсутності сторони захисту або якщо є необхідність уточнення показань чи отримання показань щодо обставин, які не були з'ясовані в результаті допиту під час досудового розслідування (ч. 4 ст. 225 КПК України). По суті повторним є одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях, оскільки проводиться відповідно до предмета первинного допиту кожної з осіб – учасників одночасного допиту (ч. 9 ст. 224 КПК України). Необхідність проведення повторних слідчих (розшуко-

вих) дій впливає з положень про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження (розділ VII КПК України).

Стосовно ж більшості слідчих (розшукових) дій, то про можливість їх повторного проведення в нормах КПК України прямо не йдеться. Однак це не означає, що треба робити категоричний висновок про недопустимість такого проведення.

Підтримуємо думку тих авторів, які відстоюють не лише допустимість, а й необхідність в окремих випадках проведення повторних слідчих (розшукових) дій. Такий підхід ґрунтується на потребах правозастосовної практики, законі, який хоча й не містить, як правило, вказівок про можливість повторного проведення слідчих (розшукових) дій, однак і не містить будь-яких заборон, за винятком окремих випадків. Тому необхідними та безперечно ефективними для цілей доказування можуть бути повторний допит, огляд, обшук та ін.

Відмінності в поглядах учених, як і певні розбіжності в правозастосуванні з розглядуваного питання, на нашу думку, значною мірою обумовлені відсутністю єдиного підходу до обставин, які обумовлюють необхідність проведення повторних слідчих (розшукових) дій.

Так, наприклад, у науковій літературі висловлюється позиція про недопустимість проведення повторного огляду місця події, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту. Зокрема, вказується на неповторність цих слідчих (розшукових) дій.

Однак, на нашу думку, така точка зору є занадто однозначною, а тому спірною. Так, під час повторного проведення огляду місця події інколи дійсно неможливо оглянути всі обставини місця події такими, якими вони були на момент первинного огляду, однак під час повторного огляду можуть бути виявлені ті дані обстановки місця події, що не зазнала змін, які не виявлені під час первинного огляду. При цьому об'єктами повторного огляду можуть бути як усі, так і окремі елементи місця події, що оглядалося під час первинного огляду.

Повторно огляд місця події може проводитись у випадку, якщо результати первинного огляду виявилися недоброякісними. Наприклад, первинний огляд проводився в несприятливих погодних умовах або у нічний час без належного освітлення, у зв'язку із чим важливі для кримінального провадження обставини (сліди) не були виявлені.

Що стосується повторного пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, то ці слідчі (розшукові) дії можуть бути проведені у виняткових випадках задля встановлення достовірності раніше одержаних результатів, усунення помилок, які були допущені під час первинного проведення та, що важливо, за іншими ознаками (властивостями).

Так, ухвалою від 8 квітня 2015 р. Богодухівський районний суд Харківської області заявлене в судовому засіданні клопотання прокурора задовольнив і доручив СВ Богодухівського РВ ГУМВС України в Харківській області провести такі слідчі (розшукові) дії:

– огляд місця події з додатком фототаблиці та плану (схеми) місцевості;

– повторний слідчий експеримент із виїздом на місце події за участі свідка ОСОБА_5, під час якого встановити обставини вчинення злочину, конкретне місце вчинення злочину, механізм нанесення тілесних ушкоджень, із фототаблицею та планом (схемою) місцевості, де вчинено злочин;

– повторний слідчий експеримент із виїздом на місце події за участі свідка ОСОБА_6, під час якого встановити обставини вчинення злочину, конкретне місце вчинення злочину, механізм нанесення тілесних ушкоджень, можливість останнім побачити подію вчинення злочину, маршрут його руху, місце падіння палки, яку

викинув за огорожу свідок ОСОБА_5, із фототаблицею та планом (схемою) місцевості, де вчинено злочин;

– повторний слідчий експеримент із виїздом на місце події за участі потерпілої ОСОБА_7, під час якого встановити обставини вчинення злочину, конкретне місце вчинення злочину, механізм нанесення тілесних ушкоджень, із фототаблицею та планом (схемою) місцевості, де вчинено злочин;

– повторний слідчий експеримент із виїздом на місце події за участі обвинуваченої ОСОБА_1, під час якого встановити обставини вчинення злочину, конкретне місце вчинення злочину, механізм нанесення тілесних ушкоджень, із фототаблицею та планом (схемою) місцевості, де вчинено злочин;

– за результатами проведення вище зазначених слідчих дій скласти зводну схему, на якій зазначити місце знаходження всіх учасників події за версією кожного учасника слідчої дії [7].

Ухвалою від 16 жовтня 2014 р. Любашівський районний суд Одеської області заявлене в судовому засіданні клопотання захисника про призначення повторної судово-медичної експертизи не задовольнив, зазначивши, що призначення повторної (комісійної) судово-медичної експертизи трупа ОСОБИ_3 суд вважає недоцільним, оскільки надані прокурором висновки експерта є конкретними, обґрунтованими та зрозумілими, відповіді надані на всі поставлені слідчим запитання. Крім того, у судовому засіданні був допитаний експерт, який надав вичерпну відповідь на запитання учасників кримінального провадження, тому призначати та проводити повторну комісійну судово-медичну експертизу немає підстав [8].

Таким чином, можна дійти висновку, що КПК України передбачає можливість повторного проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії, а необхідність її повторного проведення в більшості випадків визначається конкретними слідчими ситуаціями та тактичними міркуваннями, виходячи із загальної та безпосередньої цілей доказування.

Вважаємо, що повторну слідчу (розшукову) дію визначають такі положення:

– повторна слідча (розшукова) дія – це однойменна слідча (розшукова) дія, що проводиться вдруге чи більшу кількість разів, тобто неодноразово, з одними й тими ж учасниками в одному кримінальному провадженні;

– проводиться з метою перевірки наявних та одержання нових фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження й стосуються як предмета доказування загалом, так і предмета первинної слідчої (розшукової) дії зокрема.

Таким чином, повторна слідча (розшукова) дія – це однойменна до первинної слідча (розшукова) дія, що проводиться, як правило, в одному й тому ж складі учасників в одному кримінальному провадженні вдруге та більше разів із метою перевірки наявних та одержання нових фактичних даних, що мають значення для кримінального провадження та стосуються як предмета доказування загалом, так і предмета первинної слідчої (розшукової) дії зокрема.

Висновки. Незважаючи на фактичну відсутність нормативного врегулювання проведення повторних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, у правозастосовній практиці проявляється стійка тенденція достатньо широко їх використання. Під час досудового розслідування залежно від слідчої ситуації й обумовлених нею обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру саме проведення повторних слідчих (розшукових) дій виступає важливим фактором підвищення ефективності та якості розслідування кримінальних правопорушень. Правильна оцінка кожної конкретної слідчої ситуації під час прийняття рішення про можливість і необхідність повторного проведення певної слідчої

(розшукової) дії, а також всебічна та неупереджена оцінка її результатів сприяє досягненню цілей доказування й виконанню завдань кримінального провадження.

Відповідно, перспективним напрямом кримінальної процесуальної та криміналістичної наук варто визнати вдосконалення наявних і розробку нових положень кримінального процесуального закону, тактичних прийомів і методичних рекомендацій щодо проведення повторних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на підвищення якості й ефективності діяльності органів досудового розслідування, прокурора в частині збирання, перевірки та оцінки доказів у кримінальному провадженні.

Література:

1. Дирдін М.С. Елементи повторності у слідчій діяльності / М.С. Дирдін // Міжнародний юридичний вісник : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 96–101.
2. Философский энциклопедический словарь / Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М., 1983. – 840 с.
3. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право : [навчальний посібник] / Л.М. Лобойко. – К. : Істина, 2005. – 456 с.
4. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : [підручник] / Є. Г. Коваленко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.
5. Кримінальний процес : [підручник] / за заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. – К. : ЦУЛ, 2013. – 544 с.
6. Слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні : [навчальний посібник у схемах і таблицях] / О.А. Осауленко, А.В. Самодін, Г.М. Степанова та ін. – К. : ЦУЛ, 2015. – 140 с.
7. Ухвала Богодухівського районного суду Харківської області від 8 квітня 2015 р. в справі № 613/54/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43515722>.
8. Ухвала Любашівського районного суду Одеської області від 16 жовтня 2014 р. в справі № 507/1233/14-к // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40946879>.

Карпушин С. Ю. Повторные следственные (розыскные) действия в уголовном производстве

Аннотация. Статья посвящена анализу теоретических и практических проблемных вопросов проведения повторных следственных (розыскных) действий; формулированию на этой основе выводов о понятии и сущности повторных следственных (розыскных) действий, обстоятельств, которые обуславливают либо исключают возможность их проведения. Повторное следственное (розыскное) действие определено как одноименное к первичному следственное (розыскное) действие, которое проводится, как правило, в одном и том же составе участников в одном уголовном производстве второй или больше раз с целью проверки имеющихся и получения новых фактических данных, которые имеют значение для уголовного производства и касаются как предмета доказывания в целом, так и предмета первичного следственного (розыскного) действия в частности. Установлено, что Уголовный процессуальный кодекс Украины предусматривает возможность повторного проведения любого следственного (розыскного) действия, а необходимость его повторного проведения в большинстве случаев определяется конкретными следственными ситуациями и тактическими соображениями, исходя из общей и непосредственной целей доказывания.

Ключевые слова: досудебное расследование, классификация следственных (розыскных) действий, первичные следственные (розыскные) действия, повторные следственные (розыскные) действия, следственная ситуация.

Karpushin S. Repeated investigative (search) actions in criminal proceedings

Summary. The article is devoted to the analysis of theoretical and practical problematic issues of carrying out repeated investigative (search) actions, a formulation on this basis of conclusions about concept and essence of repeated investigative (search) actions, circumstances which cause or exclude possibility of their carrying out. Repeated investigative (search) action investigative (search) action which is carried out, as a rule, in the same structure of participants in one criminal proceedings is defined as of the same name to primary, the second or is more than times check aimed and obtaining new

actual data which matter for criminal proceedings and concern both a proof subject in general, and a subject of primary investigative (search) action in particular. It is established that the Criminal procedural code of Ukraine provides possibility of repeated carrying out any investigative (search) action, and need of its repeated carrying out in most cases is defined by concrete investigative situations and tactical reasons, proceeding from the general and direct is more whole than proof.

Key words: pre-judicial investigation, classification of investigative (search) actions, primary investigative (search) actions, repeated investigative (search) actions, investigative situation.